บทที่ 3
การเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตร

3.1 บทนำ

การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรจะเกิดขึ้นง่ายและมากกว่าสินค้าประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติของสินค้าเกษตรเองที่มีลักษณะเน่าเสียง่าย (Perishable goods) ส่วนใหญ่เก็บรักษาไว้ไม่ได้นาน ผลผลิต เกษตรมักจะถูกเก็บเกี่ยวและอุปทานเข้าตลาดพร้อม ๆ กัน จึงทำให้ราคาเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

ราคาสินค้าเกษตรแต่ละชนิดจะแตกต่างกันไปตามระดับตลาด ตามท้องที่ ตามกาลเวลา ตามชนิดและคุณภาพของสินค้านั้นด้วย การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรชนิดหนึ่งอาจมีผลกระทบถึงราคาสินค้าเกษตรชนิดอื่น รวมทั้งสินค้าที่ไม่ใช่เกษตรด้วย การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรแต่ละชนิดจะวนเวียนขึ้นลงอยู่รอบ ๆ ระดับราคาเฉลี่ยทั่วไปของผลผลิตเกษตรกรรม

3.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษาได้รับทราบการแบ่งลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรจากท่านอาจารย์อื่น ๆ
2. เพื่ออธิบายในรายละเอียดของรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรแต่ละลักษณะ
3. ได้อธิบายเป็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของราคาสำหรับพืชเศรษฐกิจบางชนิด

3.3 ดัชนีราคาพืชเศรษฐกิจ

เพื่อความชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตร จึงได้นำเอาดัชนีราคาที่เกษตรกรขายได้ของพืชเศรษฐกิจสำคัญ ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำไว้ รวมทั้งดัชนีราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกมาศึกษาด้วย

ตารางที่ 3-1

เลขดัชนีราคาที่เกษตรกรขายได้ของพืชอาหาร

ปี 2519/20 = 100

ปีเพาะปลูก	ข้าวรวม	ข้าวโพด	ถั่วเขียว	มัน สำปะหลัง	อ้อย	ข้าวฟ่าง	รวม
2526/27	147	149	142	140	121	182	142
2527/28	122	140	129	85	106	153	117
2528/29	121	109	129	166	82	123	119
2529/30	157	96	118	189	100	99	145
2530/31	198	149	159	130	114	158	171
2531/32	212	157	172	119	115	153	179
2532/33	185	175	128	132	133	164	169
2533/34	197	147	125	177	124	130	183
2534/35	198	165	207	164	116	164	178
2535/36	161	204	166	140	122	151	179

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

ตารางที่ 3-2

เลขดัชนีราคาที่เกษตรกรขายได้ของพืชที่ให้น้ำมัน

ปีเพาะปลูก	ละหุ่ง	ถั่วลิสง	งา	ถั่วเหลือง	มะพร้าว	รวม
2526/27	158	174	177	129	212	181
2527/28	175	124	167	128	231	178
2528/29	167	166	159	130	129	142
2529/30	142	116	127	135	131	129
2530/31	143	163	132	170	153	157
2531/32	173	180	150	180	202	188
2532/33	199	187	213	156	134	159
2533/34	190	188	191	156	145	163
2534/35	156	201	158	167	192	185
2535/36	141	232	120	158	200	191

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

ตารางที่ 3-3

เลขดัชนีราคาที่เกษตรกรขายได้ของพืชที่ให้เส้นใย

ปีเพาะปลูก	ฝ้าย	นุ่น	ปอแก้ว	รวม
2526/27	175	124	93	113
2527/28	178	108	229	191
2528/29	128	88	104	104
2529/30	182	80	84	99
2530/31	193	95	116	122
2531/32	166	111	120	125
2532/33	216	106	173	162
2533/34	214	104	113	126
2534/35	167	138	180	168
2535/36	162	147	171	164

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

จากข้อมูลในตารางที่ 3-1,3-2 และ 3-3 แสดงดัชนีราคาของพืชหลายๆ ชนิด โดยให้ปีเพาะปลูก 2519/20 เป็นปีฐานจะเห็นว่า ราคาพืชแทบทุกชนิดในตารางมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงขึ้นลงเสมอ ถ้านำข้อมูลเหล่านี้ไปเขียนกราฟจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังรูปที่ 3-1

รูปที่ 3-1

ดัชนีราคาที่เกษตรกรขายได้ของพืชต่าง ๆ

ปีเพาะปลูก 2526/27 - 2534/36

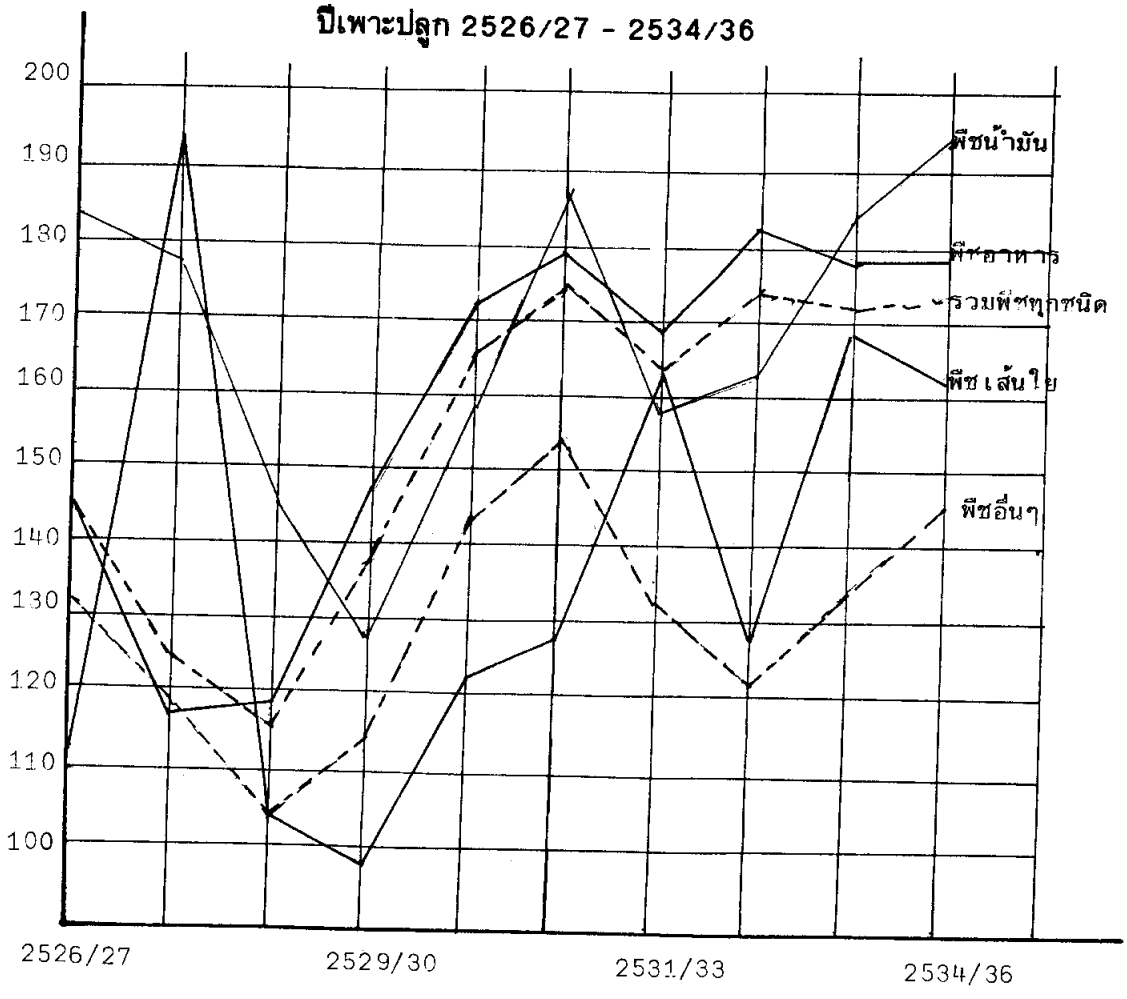

--------* พืชอาหาร

--------* พืชน้ำมัน

--------* พืชเส้นใย

--------* พืชอื่น ๆ

--------* รวมพืชทุกชนิด

จากรูปที่ 3-1 ซึ่งแสดงการเคลื่อนไหวของดัชนีราคาพืชที่เกษตรกรขายได้ในช่วงเวลา 10 ปี จะเห็นว่าราคาของพืชในแต่ละหมวดเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงวนเวียนขึ้นลงอยู่รอบ ๆ ระดับราคารวมพืชทุกชนิดนั่นเอง

ในตลาดโลกก็เช่นเดียวกัน มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคา โดยศึกษาจากดัชนีราคาสินค้าเกษตรที่แบ่งเป็นหมวดหมู่ ด้วยการกำหนดให้ปี 2528 เป็นปีฐานดังตารางที่ 3-4

ตารางที่ 3-4
ดัชนีราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลก

ปี 2528 = 100

รายการ	2530	2531	2532	2533	2534	2535
อาหาร	117	152	161	151	141	140
พืชที่ใช้ทำเครื่องดื่ม	81	82	70	62	57	48
เมล็ดพืชน้ำมันและน้ำมันพืช	73	96	85	74	80	86
วัตถุดิบ	119	129	128	137	128	125
ดัชนีรวม	105	126	127	121	114	112

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

3.4 สาเหตุที่ทำให้ราคาผลิตผลเกษตรเปลี่ยนแปลง

การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตรแต่ละชนิดก็เพื่อจะนำมาคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้านั้นในอนาคตได้เพราะการศึกษาจะทำให้ทราบว่า อะไรเป็นสาเหตุให้ราคาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเช่นนั้น แต่บางครั้งการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตรก็ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้และบางครั้งก็สุดวิสัยที่จะป้องกันมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของราคาได้ เช่น สาเหตุที่เกิดจากสถานการณ์เศรษฐกิจของโลกเมื่อหลังปี 2515 ช่วงนั้นมีการขึ้นราคาน้ำมันเชื้อเพลิงหลายครั้งของกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันขายเป็นสินค้าออก ทำให้เศรษฐกิจทั่วโลกถูกกระทบกระเทือน เป็นผลให้ราคาสินค้าเกษตรหลายชนิดของไทยราคาสูงขึ้นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้ราคาสินค้าเกษตรเปลี่ยนแปลงไปก็คือ อุปสงค์และอุปทานนั่นเอง อาจสรุปสาเหตุที่ทำให้ราคาผลิตผลเกษตรเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

1. เพราะลักษณะความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานสินค้าเกษตรเป็นแบบยืดหยุ่นน้อย (inelastic) อุปสงค์และอุปทานไม่สามารถปรับตัวเข้าหากันได้ทันทีจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของราคาเกิดขึ้น

2. เพราะสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน แห้งแล้ง ทำให้อุปทานไม่แน่นอนและไม่สมดุลกับความต้องการในแต่ละปี

3. เพราะระดับราคาผลิตผลเกษตรไทยผูกพันกับราคาผลิตผลเกษตรในตลาดโลกมาก เมื่อราคาในตลาดโลกเปลี่ยนแปลงจึงมีผลกระทบต่อราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศด้วย

3.5 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตร

มีอาจารย์หลายท่านได้อธิบายความเคลื่อนไหวของราคาผลิตผลเกษตรไว้ในลักษณะต่าง ๆ และมีพืชหลายชนิดที่มีการเปลี่ยนแปลงของราคาได้หลายรูปแบบในเวลาเดียวกัน เช่น ข้าว โพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ละหุ่ง ฯลฯ ที่มีการเคลื่อนไหวของราคาทั้งแบบตามฤดูกาลและแบบวัฏจักร

อาจารย์ไพฑูรย์ หัตถมาศ ได้เขียนไว้ในตำราเรื่อง "ราคาผลิตผลเกษตร" ในบทที่ว่าด้วย ความเปลี่ยนแปลงของราคาเมื่อเวลาเปลี่ยนว่ามีการเปลี่ยนแปลงของราคา ดังนี้

1. ราคาเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น
2. ราคาเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล
3. ราคาเปลี่ยนแปลงในแต่ละปี
4. ราคาแนวโน้มในระยะยาวและราคาเคลื่อนไหวเป็นวงจร

อาจารย์ ดร.ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ ได้เขียนไว้ในตำรา "หลักเศรษฐศาสตร์เกษตร" บทที่ว่าด้วยราคาผลิตผลไว้ดังนี้

1. ความเคลื่อนไหวของราคาในระยะยาว (Price Trend)
2. ความเคลื่อนไหวของราคาที่เป็นวัฏจักร (Cyclical Variation)
3. ความเคลื่อนไหวของราคาตามฤดูกาล (Seasonal Movement)
4. ความเคลื่อนไหวของราคาแบบผิดปกติ (Irregular Variation)

ในหนังสือ Agricultural Price Analysis ของ Geoffrey S. Shepherd ในส่วนที่ 1 ได้เขียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของราคาไว้ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวระยะยาวของราคาผลิตผลเกษตร (long-time Movements in Agricultural Prices)
2. การเปลี่ยนแปลงระยะสั้นของราคาผลิตผลเกษตร (Short-time Changes in Agricultural Prices)
3. การเปลี่ยนแปลงเป็นวัฏจักรของราคาผลิตผลเกษตรเฉพาะอย่าง (Cyclic Variationas in Individual Agricultural Prices)

ในหนังสือ Agriculture Economics, and Resource Management ของ Milton M. Snodgrass/ L.T. Wallance ได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตรไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาล (Seasonal Price Variation)
2. การเปลี่ยนแปลงของราคารายปี (Annual Price Variation)
3. การเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นวัฏจักร (Cyclical Price Variation)

ถ้าจะรวบรวมลักษณะความเคลื่อนไหวของราคาผลิตผลเกษตรของท่านต่าง ๆ เหล่านี้แล้วประมวลเข้ากับการศึกษาค้นคว้าหาลักษณะความเคลื่อนไหวของราคาผลิตผลเกษตรของกองเศรษฐกิจ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์[1] จะปรากฏลักษณะสำคัญดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะสั้น (Short Time Movement)

การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นได้ทุกชั่วโมง ทุกวัน และทุกสัปดาห์ ในแต่ละตลาด ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากอุปสงค์และอุปทานของสินค้าแต่ละชนิดนั้น ตัวอย่าง เช่น ในเทศกาลของชาวจีน จะเห็นว่ามีอุปสงค์ของสินค้าเกษตรบางอย่างสูงมากเพื่อมาใช้ตามประเพณี เช่น ไก่ ส้ม แต่สินค้าดังกล่าวอุปทานเข้าตลาดไม่เพียงพอ จึงทำให้ราคาสูงขึ้นในช่วงสัปดาห์นั้น เป็นต้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าวันใดสินค้าเกษตรประเภทอาหารถูก อุปทานเข้าตลาดมากเกินกว่าอุปสงค์ประจำวันแล้วก็ย่อมจะมีผลทำให้ราคาสินค้านั้นเคลื่อนไหวลดลง การเคลื่อนไหวของราคาในระยะสั้นนี้จะเห็นได้ชัดจากสินค้าเกษตรประเภทอาหารที่เน่าเสียง่าย เช่น ผักสด ปลาทะเล ดอกไม้ ผลไม้บางชนิด ฯลฯ

2. การเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะยาว (Long Time Movement)

การเปลี่ยนแปลงของราคาลักษณะนี้ควรเป็นเวลายาวตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จึงจะเห็นได้ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบนี้ก็เกิดจากอุปสงค์และอุปทาน เช่นเดียวกัน ในระยะยาวนี้ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของราคาไปทีละเล็กละน้อย

การเปลี่ยนแปลงของด้านอุปสงค์ เกิดจาก

1. การเพิ่มขึ้นของประชากร
2. รสนิยมของประชากรเปลี่ยนแปลงไป
3. รายได้แท้จริงและการกระจายรายได้ของประชากรเปลี่ยนแปลง
4. ราคาสินค้าอื่นที่ใช้แทนกันหรือประกอบกันเปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงของด้านอุปทาน เกิดจาก

1. เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น
2. สภาพดินฟ้าอากาศตามธรรมชาติ
3. การขยายเนื้อที่เพาะปลูกในเขตโครงการชลประทานเพิ่มขึ้น หรือระบบชลประทานดี มีน้ำเพียงพอแก่การเพาะปลูกได้ตลอดปี

ตารางที่ 3-5
ราคาข้าวเปลือกที่เกษตรกรขายได้

ปีแพะปลูก	ผลผลิตทั้งหมด 1,000 ตัน	ราคาที่เกษตรกรขายได้ บาท/เกวียน	มูลค่าตามราคาที่เกษตรกรขายได้ ล้านบาท
2525/26	16,879	2,937	49,572.2
2526/27	19,549	2,785	54,443.8
2527/28	19,905	2,325	46,278.7
2528/29	20,264	2,301	46,627.2
2529/30	18,868	2,994	56,491.3
2530/31	18,428	3,764	69,364.0
2531/32	21,263	4,030	85,689.5
2532/33	20,601	3,511	72,330.0
2533/34	17,193	3,743	64,354.2
2534/35	20,400	3,763	76,763.0
2535/36	19,917	3,065	61,046.5

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

รูปที่ 3-2

แสดงการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวเปลือกในระยะยาว

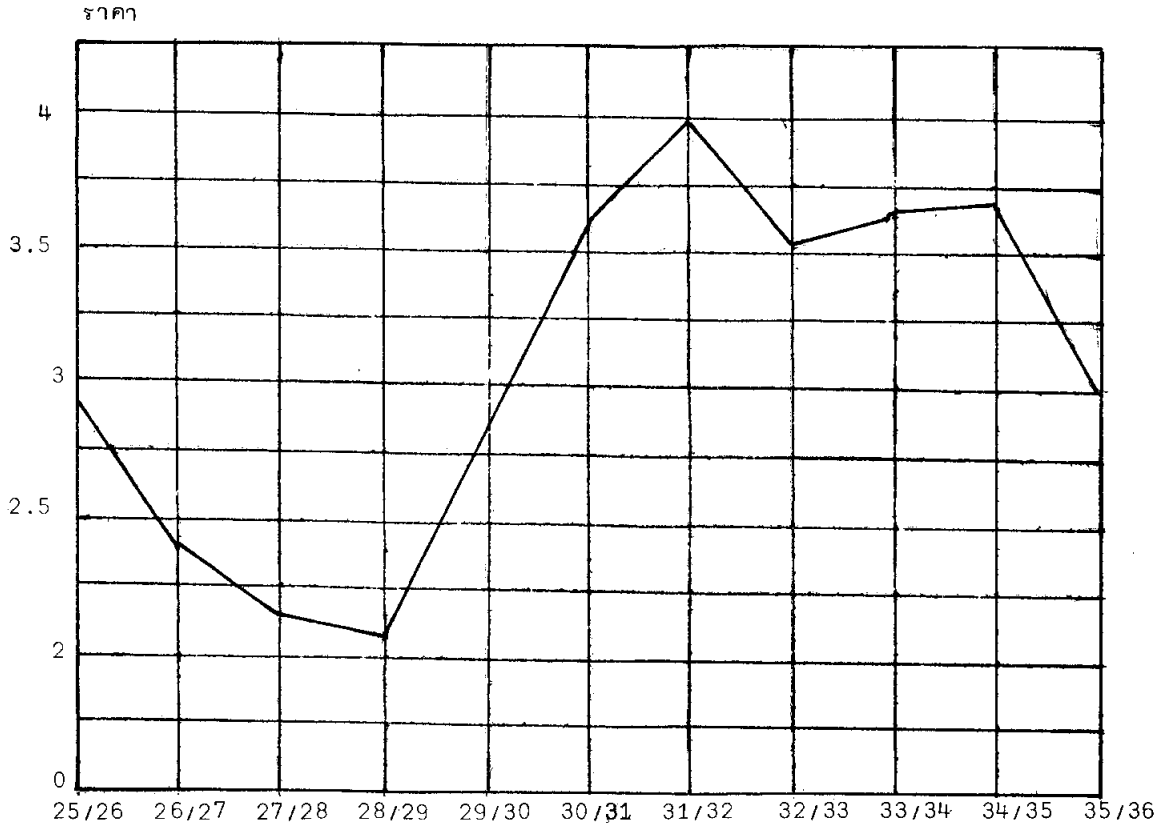

หมายเหตุ ใช้ข้อมูลจากตารางที่ 3-5

เมื่อเขียนกราฟออกมาแล้วโดยใช้ข้อมูลจาก ตารางที่ 3-5 จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวเปลือกในระยะยาวได้ชัดเจน กล่าวคือ ในช่วงปี 2528/29 ผลผลิตของข้าวมีปริมาณมาก จึงทำให้ราคาตกต่ำมาก ต่อมาแนวโน้มของราคาเริ่มเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากผลผลิตรวมมีปริมาณน้อยลง จนกระทั่งในปี 2531/32 ราคาข้าวเปลือกสูงที่สุดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนใน ช่วง 20 ปี แม้ว่าปริมาณผลผลิตข้าวจะมีมากก็ตาม ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงของราคาข้าวสารในตลาดโลก อันเนื่องมาจากอุปทานในตลาดโลกลดน้อยลง เพราะพื้นที่ปลูกข้าวในบางรัฐของสหรัฐอเมริกาประสบกับความแห้งแล้ง ประเทศไทย จึงเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก จากความต้องการข้าวสารเพื่อส่งออกสูงขึ้นนี้มีผล กระทบต่อราคาข้าว

เปลือกในประเทศสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด หลังจากปี 2531/32 ไปแล้ว ราคาข้าวเปลือกเริ่มมีแนวโน้มลดลง แต่ถึงอย่างไรราคาข้าวเปลือกก็ยังสูงอยู่

3. การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาล (Seasonal Movement)

การเปลี่ยนแปลงของราคาลักษณะนี้จะแสดงเป็นรายเดือน อาจเป็นทุก 4 เดือน 6 เดือน หรือ 12 เดือน ทั้งนี้เพราะสินค้าเกษตรมักมีการผลิตตามฤดูกาล เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวอุปทานในตลาดจะมีมาก ราคาจึงลดลง เมื่อพ้นฤดูเก็บเกี่ยวไปแล้วระยะหนึ่งราคาจะค่อย ๆ ขยับสูงขึ้น เพราะอุปทานเริ่มลดลงเรื่อย ๆ ถ้ายิ่งเป็นสินค้าเกษตรที่เน่าเสียง่ายเมื่อต้นฤดูเก็บเกี่ยวราคาจะยิ่งลดลงฮวบฮาบ

รูปที่ 3-3
แสดงราคาต้นฤดูเก็บเกี่ยวและหลังฤดูเก็บเกี่ยว

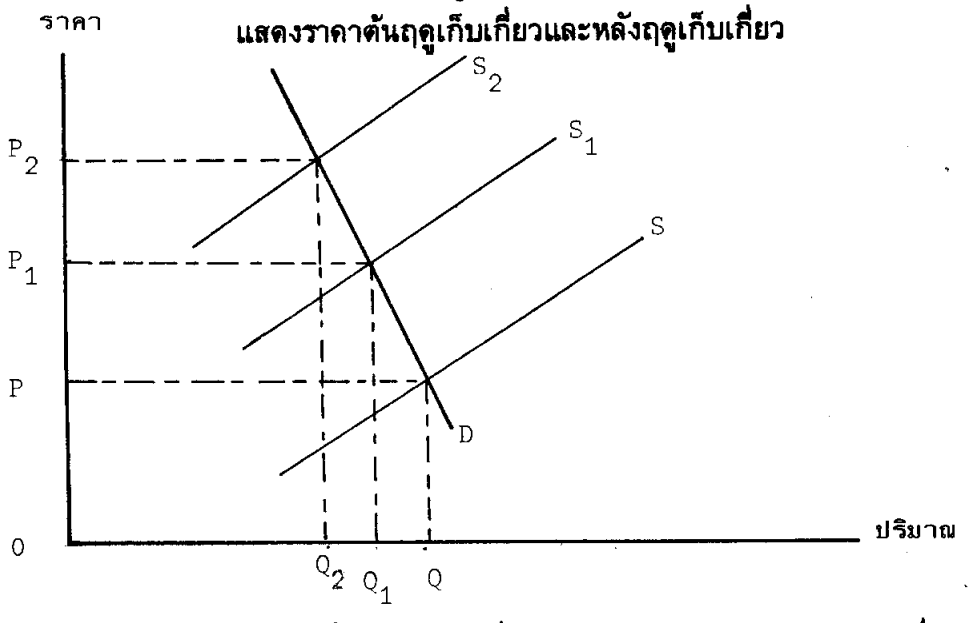

จากรูป 3-3 แสดงถึงเมื่อต้นฤดูเก็บเกี่ยวสินค้าเกษตร มีอุปทานเป็น S เมื่ออุปสงค์เป็น D ราคาจึงอยู่ที่ P แต่เมื่อเวลาผ่านไป อุปทานเหลือน้อยลงเป็น S_1 และ S_2 เส้นอุปสงค์ยังคงเป็น D อยู่ ดังนั้นราคาจึงเปลี่ยนสูงขึ้นเป็น P_1 และ P_2 ตามลำดับ ซึ่งเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาลทางด้านอุปทาน นั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาลด้านอุปทาน อาจศึกษาได้โดยเขียนรูปจากข้อมูลดัชนีราคาถั่วเขียว จากตารางที่ 3-6 ตามรูปที่ 3-4

ตารางที่ 3-6

ดัชนีราคาของสินค้าเกษตรบางชนิดปี 2535

ปี 2537 = 100

เดือน	ถั่วเขียวผิวมัน	ข้าโพด	ถั่วเหลือง
มกราคม	166	124	132
กุมภาพันธ์	180	133	134
มีนาคม	173	142	128
เมษายน	177	144	132
พฤษภาคม	180	144	132
มิถุนายน	168	144	130
กรกฎาคม	104	144	114
สิงหาคม	104	140	122
กันยายน	104	129	126
ตุลาคม	104	110	124
พฤศจิกายน	125	112	123
ธันวาคม	129	116	126
เฉลี่ยทั้งปี	143	132	127

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

รูปที่ 3-4

แสดงการเปลี่ยนแปลงราคาตามฤดูกาลของถั่วเขียว ปี 2535

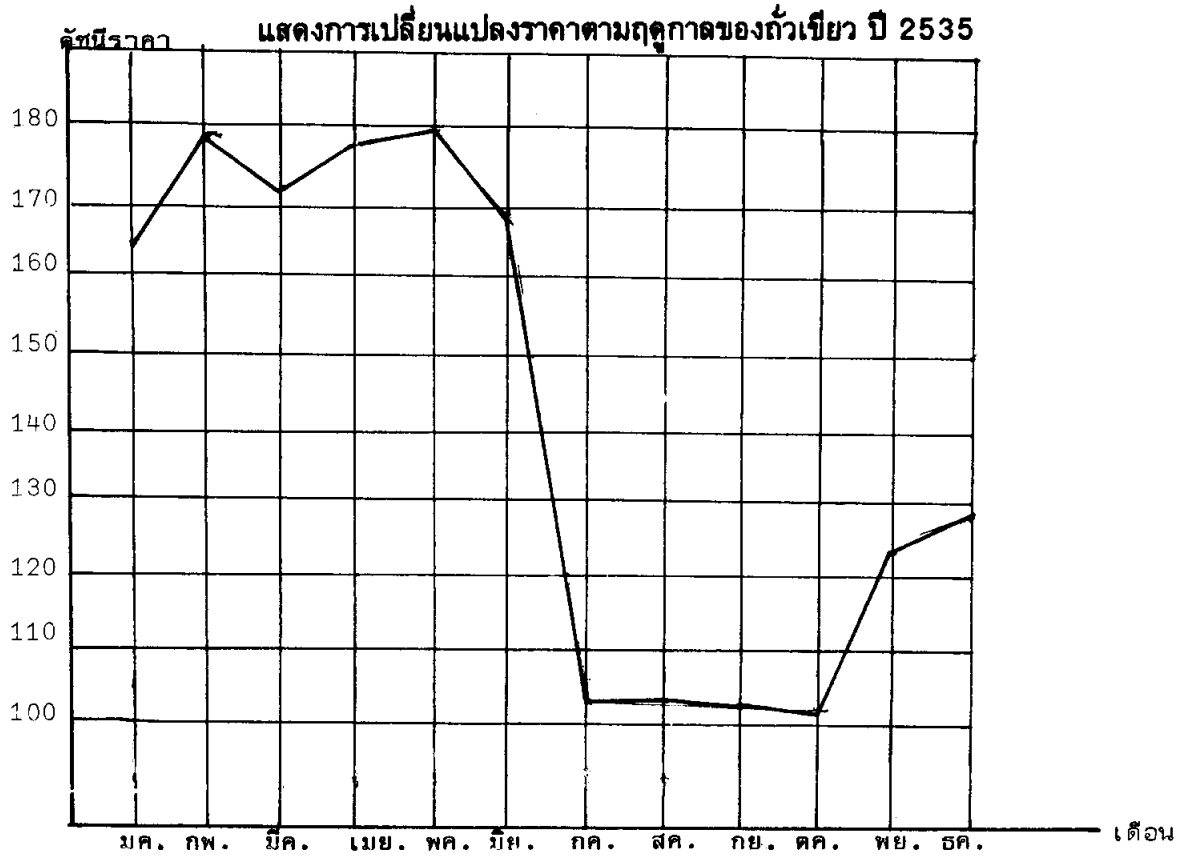

หมายเหตุ เขียนกราฟจากตัวเลขในตารางที่ 3-6

ถั่วเขียวมีการผลิตปีละ 2 ครั้ง คือถั่วเขียวรุ่นที่ 1 ปลูกช่วงต้นฝนและปลายฝน ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม กับถั่วเขียวรุ่นที่ 2 ปลูกช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือน พฤศจิกายน - เมษายน ปีรุ่งขึ้น

การปลูกถั่วเขียวทั้ง 2 รุ่นนี้ จะมีพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณผลผลิตที่แตกต่างกันมาก จึงแสดงการเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาลได้ชัดเจน จากรูปที่ 3-4 กล่าวคือ นับจากเดือนพฤศจิกายน จนถึงเดือนพฤษภาคมปีรุ่งขึ้น ราคาถั่วเขียวจะสูงมากเนื่องจากปริมาณถั่วเขียวเก็บเกี่ยวได้น้อยเพราะเป็นถั่วเขียวรุ่น 2 (ฤดูแล้ง) และนับจากเดือน พฤษภาคมไป ราคาถั่วเขียวเริ่มมีแนวโน้มลดลงและราคาจะลดลงมากในช่วงเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงของการปลูกถั่วเขียวรุ่นที่ 1 (ต้นฝนและปลายฝน) ปริมาณผลผลิตจึงมีมากราคาจึงลดลงมากเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาลนี้ เป็นโอกาสให้มีการกักตุนสำหรับสินค้าที่สามารถเก็บรักษาไว้ได้ โดยพ่อค้าจะกักตุนสินค้าที่ผลิตฤดูแรกไว้ขายตอนต้นฤดูการผลิตต่อไป

ซึ่งจะขายได้ราคาสูงเพราะสินค้าชนิดนั้นในตลาดเหลือน้อยแล้ว มีผลผลิตเกษตรหลายชนิดที่มีการเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นแบบฤดูกาล เช่น ข้าวโพด ถั่วต่าง ๆ ละหุ่ง ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาล อันเนื่องมาจากอุปสงค์ ได้แก่ การอุปสงค์สินค้าการเกษตรในเทศกาลต่างๆ เช่น ในเทศกาลตรุษจีน ไหว้พระจันทร์ ในเทศกาลเหล่านี้ ชาวจีนต้องการสินค้าเกษตรจำพวก ไก่ หมู ผลไม้ ฯลฯ มากกว่าปกติ ทำให้ช่วงนี้ราคาสินค้าเกษตรเหล่านี้และสินค้าเกษตรอื่นมีราคาสูงขึ้น แสดงการเคลื่อนไหวของราคาเนื่องจากอุปสงค์ได้ตามรูปที่ 3-5

รูปที่ 3-5
แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์กับราคาตามฤดูกาล

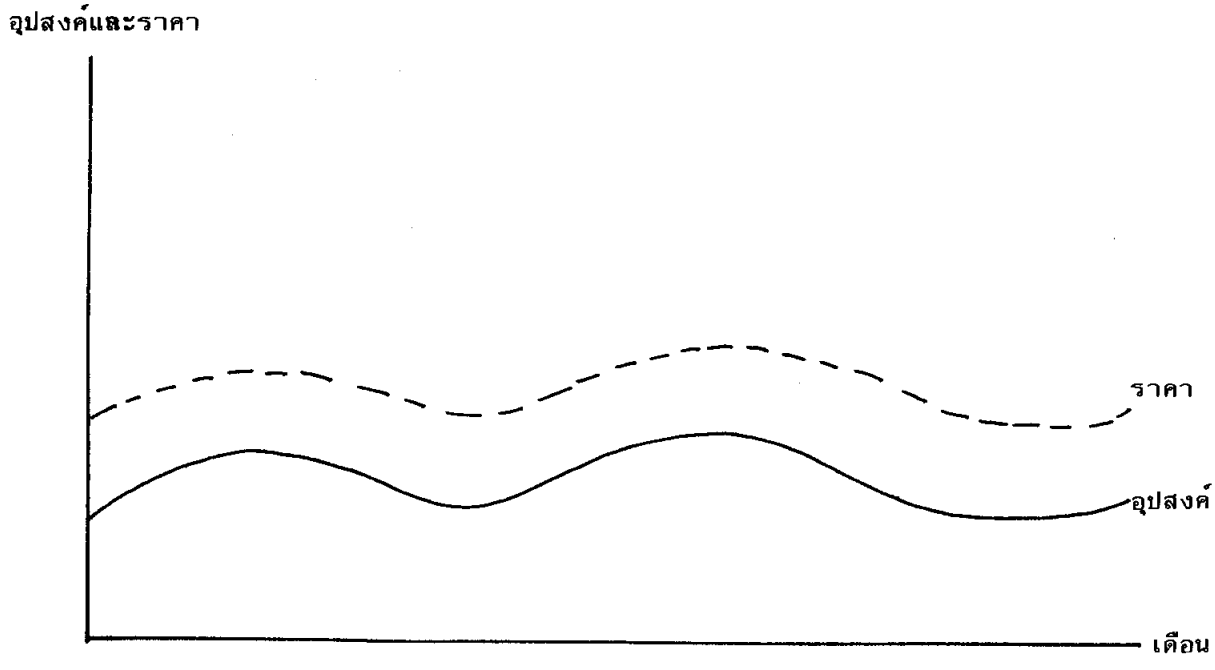

จากรูป 3-5 นี้จะเห็นว่า เมื่อผู้บริโภคมีอุปสงค์มากขึ้นราคาก็จะสูงขึ้น และเมื่ออุปสงค์ลงสู่ปกติราคาก็ลดลงตาม ซึ่งอุปสงค์และราคามีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกันในลักษณะของฤดูกาล

4. การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบวัฏจักร (Cyclical variation)

การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบนี้ เป็นลักษณะพิเศษของผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะ เพราะการผลิตทางการเกษตรจะต้องใช้ระยะเวลาช่วงหนึ่งกว่าที่ผลผลิตจะออกสู่ตลาดได้ โดยผู้ผลิตไม่สามารถจะเพิ่มหรือลดปริมาณผลผลิตได้ทันทีเมื่ออุปสงค์หรือราคาเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบวัฏจักรจะเกิดขึ้นเป็นวงจรในช่วงเวลาที่สม่ำเสมอ อาจเป็นปีหรือกว่านั้นตามชนิดของพืชและสัตว์ โดยวัดจากระดับราคาสูงสุดหรือระดับต่ำสุด จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ตามทฤษฎีใยแมงมุมขึ้น กล่าวคือ ถ้าปีนี้ถั่วเขียวราคาสูงขึ้น เกษตรกรจะเร่งปลูกถั่วเขียวมากขึ้นในฤดูเพาะปลูกต่อไป ด้วยความหวังว่า เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวจะต้องขายได้ราคาดีเช่นปีนี้ แต่พอเก็บเกี่ยวจริงๆ ปรากฏว่าปริมาณผลผลิตถั่วเขียวเพิ่มขึ้นมาก เป็นผลให้ราคาลดลง ตามกฎของอุปสงค์และอุปทานนั่นเอง เมื่อเกษตรกรเห็นราคาถั่วเขียวลดลงก็จะลดพื้นที่เพาะปลูกลง เปลี่ยนปัจจัยการผลิตทางการเกษตรไปปลูกพืชอื่นที่ราคาดีกว่าถั่วเขียวต่อไป พอปีรุ่งขึ้น ปริมาณถั่วเขียวในท้องตลาดจะมีน้อยลง ราคาถั่วเขียวจะกลับสูงขึ้นอีก เป็นวัฏจักรเช่นนี้เรื่อยไป

ตารางที่ 3-7
ดัชนีราคาถั่วเหลืองและถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้

ปี 2519/20 = 100

ปีเพาะปลูก	ถั่วเหลือง	ถั่วเขียว
2525/26	109	141
2526/27	129	142
2527/28	128	129
2528/29	130	129
2529/30	135	118
2530/31	170	159
2531/32	180	172
2532/33	156	128
2533/34	156	125
2534/35	167	207
2535/36	158	166

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

รูปที่ 3-6

แสดงความเคลื่อนไหวของราคาแบบวัฏจักร

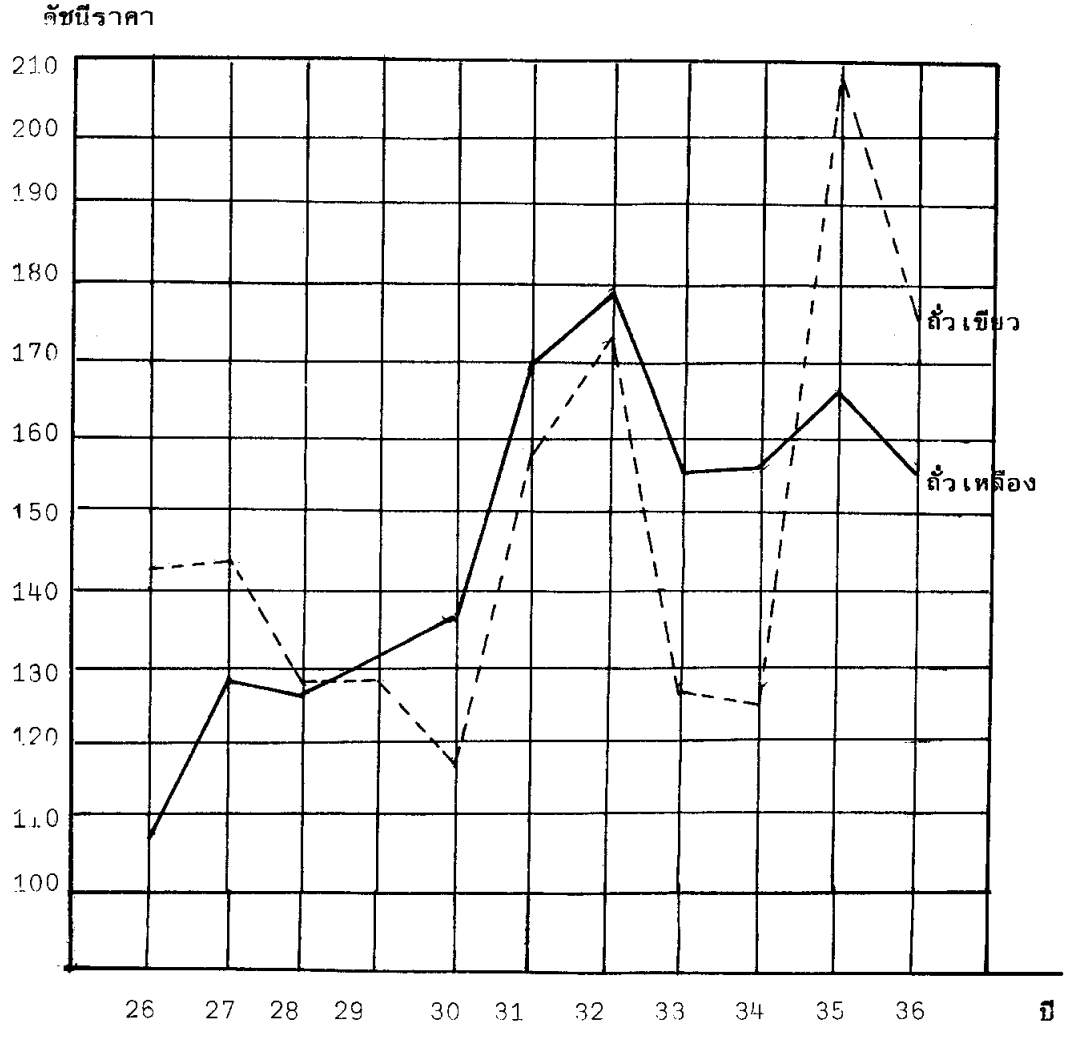

หมายเหตุ ใช้ข้อมูลจากตารางที่ 3-7

จากรูปที่ 3-6 จะเห็นว่าราคาถั่วเขียวและถั่วเหลืองมีการเคลื่อนไหวของราคาเป็นแบบวัฏจักรคือถั่วเขียวราคาลดลง 3 ปี เพิ่มขึ้น 2 ปี ส่วนราคาถั่วเหลืองเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 4 ปี ลดลง 2 ปี

ตารางที่ 3-8

ปริมาณสุกรที่ถูกฆ่าและราคาขายส่ง

ปี	จำนวนสุกรที่ฆ่า (หมื่นตัว)	ราคาขายส่ง (บาท/ก.ก.)
2526	65	30
2527	57	25
2528	60	22
2529	53	24
2530	49	27
2531	45	31
2532	43	34
2533	46	31
2534	45	35
2535	40	38

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร

รูปที่ 3-7

แสดงวัฏจักรของสุกรที่ถูกฆ่าและราคา

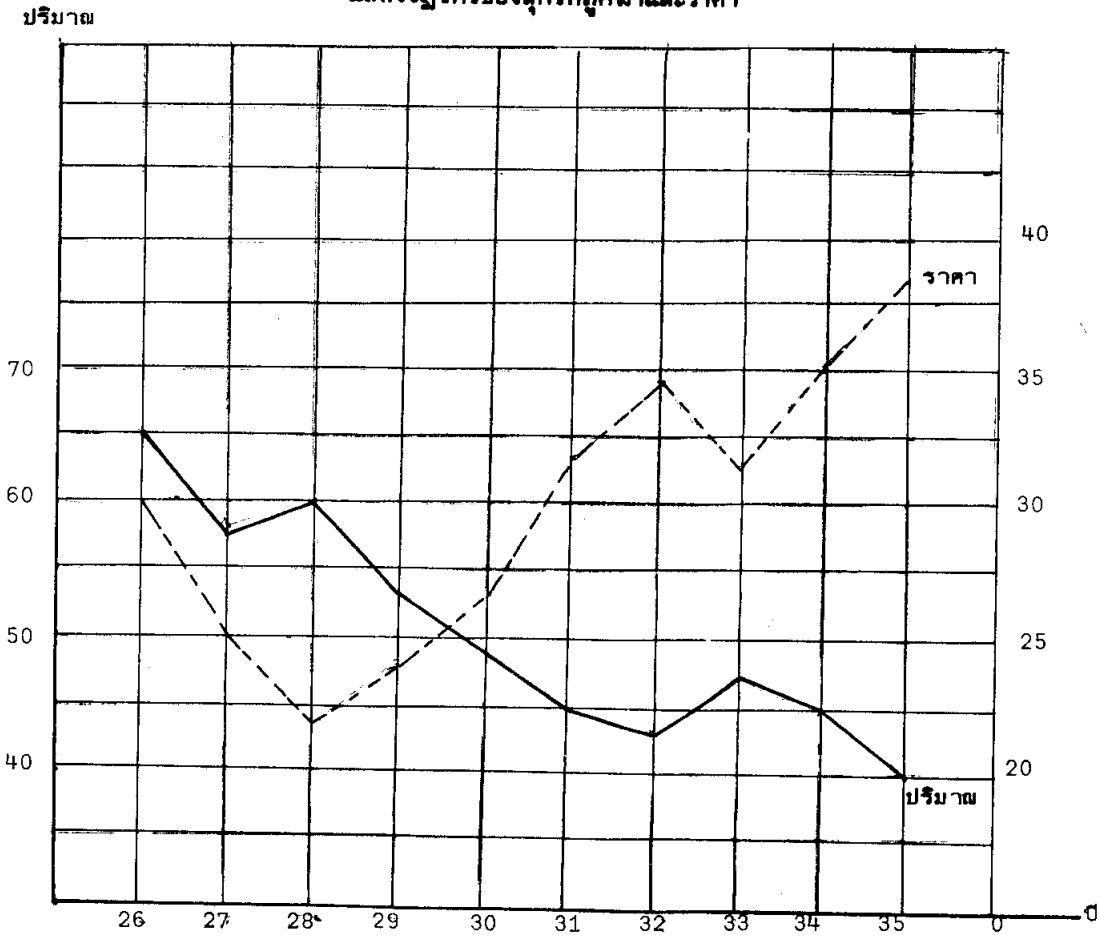

หมายเหตุ ใช้ข้อมูลจากตารางที่ 3-8

จากรูปที่ 3-7 จะเห็นว่าราคาของสุกรเคลื่อนไหวในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณสุกรที่ถูกฆ่า ราคาสุกรจะลดลงเมื่อปริมาณสุกรที่ฆ่ามีมากขึ้น และ ราคาจะสูงขึ้นเมื่อปริมาณสุกรส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์น้อยลง วัฏจักรของสุกรจะเป็นอยู่เช่นนี้เรื่อยไปซึ่งมีช่วง 3-5 ปี

การศึกษาหาความเคลื่อนไหวของราคาแบบวัฏจักรนี้จะช่วยให้สามารถคาดคะเนได้ว่าในปีต่อไปราคาผลิตผลนั้นจะสูงหรือต่ำอย่างไร

5. การเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นรายปี (Annual Variation)

การเปลี่ยนแปลงราคาลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในแต่ละปี โดยมีสาเหตุมาจากปริมาณการผลิต (อุปทาน) ที่ควบคุมไม่ได้นั่นเอง ปริมาณผลผลิตที่ผ่านมาเป็นเพียงการคาดคะเนโดยคิดจากเนื้อที่เพาะปลูกกับผลผลิตต่อไร่จากอดีต ก็สามารถทราบได้ว่าปีนี้มีอุปทานทั้งหมดเท่าไร บางครั้งก็ใกล้เคียงกับที่คาดคะเน บางปีก็น้อยกว่าหรือมากกว่าที่คาดคะเน จึงทำให้ราคาในแต่ละปีต้องเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณผลผลิต

สำหรับด้านอุปสงค์ที่จะทำให้ราคาเปลี่ยนแปลงในแต่ละปีนั้น อาจเกิดจากความต้องการของตลาดต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันก็ได้

การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ อาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ ถ้าหากว่าอุปทานเท่ากับที่คาดคะเนไว้ หรือไม่มีอุปสงค์จากต่างประเทศอย่างกระทันหัน

6. ความเคลื่อนไหวของราคาแบบผิดปกติ (Irregular Variation)

ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตรที่กล่าวมาทั้ง 5 แบบข้างต้น เป็นลักษณะความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตามเหตุการณ์ปกติ แต่ยังมีความเคลื่อนไหวของราคาอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่สามารถจะจัดเข้าไว้ในรูปแบบใด ๆ ได้ เป็นความเคลื่อนไหวของราคาที่ผิดปกติอันเกิดจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด หรืออยู่นอกเหนือวิสัยที่จะควบคุมได้ เช่น เกิดอุทกภัย ฝนแล้ง ยามสงคราม หรือระยะที่นโยบายทางการเมืองของประเทศเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

6. บทสรุป

การอธิบายในบทนี้เกี่ยวกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรเท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรแบบใดก็ตามจะมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน อันเนื่องมาจากสถานการณ์เศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศด้วย

ในลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรที่เกิดจากเหตุการณ์ปกตินั้นมีอยู่ 5 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะสั้น
2. การเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะยาว
3. การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาล
4. การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบวัฏจักร
5. การเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นรายปี

สำหรับการเปลี่ยนแปลงลักษณะสุดท้าย คือ การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบผิดปกตินั้น มักจะเกิดจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดและอยู่นอกเหนือวิสัยที่จะควบคุมได้ และเหตุการณ์ที่ผิดปกตินี้มีโอกาสจะเกิดขึ้นได้เสมอดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดไว้เป็นการเปลี่ยน แปลงอีกรูปแบบหนึ่งของราคาสินค้าเกษตร

7. คำถาม

1. การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตร มีกี่ลักษณะอะไรบ้าง จงอธิบายมาพอสังเขป
2. ให้อธิบายถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาผลิตผลเกษตรมา 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้
   ก. การเปลี่ยนแปลงของราคาในระยะยาว
   ข. การเปลี่ยนแปลงของราคาตามฤดูกาล
   ค. การเปลี่ยนแปลงของราคาแบบผิดปกติ

3. ข้าว, ข้าวโพด มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงของราคาเป็นลักษณะใด จงอธิบาย

เชิงอรรถ

[1/] Sopin Tongpan, Readings in Agricultural Price. Department of Agricultural Economics Kasetsart University, 1969